

Traumer: Skrik som vekker oss opp

Roderick J. Ørner

Etter 22. juli er *Skrik* for meg blitt et symbol for en nasjon i sjokk og sorg. Samtidig som maleriet skriker i desperasjon: Norge! Bli klar over hva du er! En idyll hvor ondskapen har fått frie tøyler.

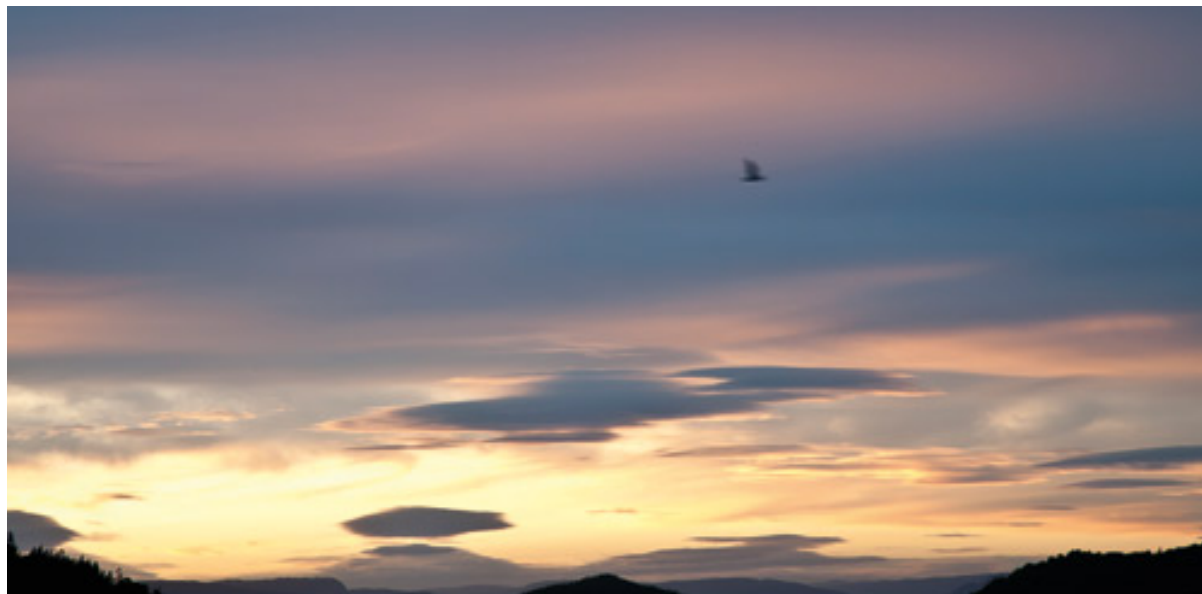

FOTO: ARNE OLAV L. HAGEBERG

KOMMENTAR: ETTER 22. JULI

Demokrati krever innsats og toleranse, mener forfatteren, og maner til en bevisst årvåkenhet overfor dem som stiller seg utenfor.

Edvard Munch malte *Skrik* i 1893, ett av verdens best kjente ikoner. Vi gjenkjenner Oslo i bakgrunnen. Ei øy skimtes ute i fjorden. Maleriet har vært som et speil, som taust reflekterer følelser vi kan kjenne igjen fra egne smertefulle opplevelser.

Skrekk er noe vi alle kan føle. Tilhørighet skapes når vi ser at også andre skyves mot grensen av hva de kan bære. Slik blandes godt og vondt i én og samme erfaring.

Til nå har Munchs mesterverk referert til livets generelle vanskeligheter. Våre følelser har ligget i de grove penselstrøkene. Men etter 22. juli er *Skrik* for meg blitt et symbol for en nasjon i sjokk og sorg. Jeg opplever at maleriet skriker i desperasjon til oss alle: «Norge! For fremtidens skyld, bli bevisst hva du egentlig er!»

Som våpenskudd

Norge har mye dramatisk natur – og mye vær. Ikke minst hos oss på Østlandet dagen etter angrepene. Tidlig om morgenen kom uværet. Med lyn, torden og regn. Som om naturen ville gjenskape det

forferdelige. Lyn og tordenskrall lød som våpenskudd. Tor med hammeren, den gamle guden, freste i sinne! Så kom striegnet. Dag etter dag. Som om naturen gråt med oss.

Å få slike bilder og tanker, å tolke vær og vind, må være lov i slike tider. Å ta fantasien i bruk hjelper på bearbeidelsen av traumer. Men som vi tilpasser oss ekstreme værforhold, må vi også lære å tilpasse oss en ny virkelighet.

Vi vet nå at noe farlig er midt iblant oss, og at vi må passe på. Slik er altså Norge, i virkeligheten. Terroren har vekket oss. Vi innser at slettes ikke alt er så vidunderlig godt i vårt kjære land. Nasjonen vår lider i møtet med ondskapen. Dette lar seg ikke fortrenge eller skyves til side.

9. september

Parallellen til 9. september og Oklahoma City er nærliggende. Forskjellen er at de første reaksjonene her i Norge ikke har vært rettet mot hevn. En positiv side ved krisen, som slett ikke må tas for gitt. Kanskje nettopp fordi vi er stolte av vår selvbeherskelse og våre humanistiske idealer, må vi også tillate oss å undres på hva som kunne ha skjedd dersom gjerningsmannen hadde vært en innvandret muslim. Skrikene i Norge kunne da ha vært av en hel annen karakter.

Uforberedt som vi var på at brutalitet, trussel og frykt er en del av den idyllen Norge har skapt for seg selv, finner vi ingen ord som fullt ut uttrykker våre følelser.

Svaret på skriket om hvordan Norge egentlig er, er med ett blitt komplisert og uklart. Men deler av svaret er at vi skal overleve dette angrepet på våre demokratiske tradisjoner, på vår handlingsfrihet og på vår ytringsfrihet. Vi ser nå at dette ikke er noe å ta for gitt. Demokrati krever innsats, toleranse og en bevisst årvåkenhet overfor dem som stiller seg utenfor.

Å dyrke det nære

Min tolking av ritualenes betydning er at en ny forståelse for mellommenneskelige verdier har slått rot blant oss. Tidligere nærmest dyrket vi konsum, velstand og det materielle. Nå anerkjenner vi at livskvalitet også avhenger av det nære. I stille sorg og fortvilelse forenes vi med andre. Vi ser at Norge langt på vei har forsømt de brede mellommenneskelige perspektivene som gir åndelig styrke og integritet.

Noe hadde allerede endret seg innen mandagen etter terroren. Folk mobiliserte – mer eller mindre spontant – for å ytre et ønske og å demonstrere en besluttsomhet: Fremtiden skal preges av mer gjensidig omsorg – i en ånd av gjensidig respekt, verdighet og toleranse.

Hvordan kunne dette skje?

I skriket som ringer i våre ører, ligger det et krav om en forklaring: Hvordan kan slik kaldblodig umenneskelighet få utspille seg her hos oss? Å finne svaret på dette er ikke bare vanskelig, det er også plagsomt. Men vi må ikke falle for vår kollektive fristelse, nemlig å se bort fra det vanskelige, brysomme og smertefulle. Slike ting vi egentlig ikke ønsker å vite. Som at Norges moderne historie viser at ekstremister gjentatte ganger tyr til vold for å vinne fram. At de også har tilgang til midlene som gjør volden mulig, og at lite er blitt gjort for å stanse dem. Dette må vi tørre å se i øynene. Da kan vi også få klarhet i hvorfor volden har fortsatt, samt unngå at det kan skje igjen. Fornuftens dvale skaper uhyrer. Mister vi motet i dag, blir morgendagen dyster. Ikke bare for oss, men også for resten av den demokratiske verden og alle de samfunn som nå søker mot demokrati.

Ikke bare for Norge

Sannheten er at skriket er ikke bare for Norge. Det høres langt utover landegrensene, med sitt klare budskap om kritisk refleksjon. Ondskapen må ikke få frie tøyler, slik den har det i vår tids ekstreme nasjonalisme og fundamentalisme. Mer enn vi har ant til nå, har kanskje alle vært nærmere tilknyttet disse handlekraftige ideologiene. For meg personlig er denne erkjennelsen både sjokkerende og tankevekkende. Hver eneste dag og natt, i land over hele verden, utspiller det seg terror og ondskap, hvor uhyrene råder. Hendelsene i Oslo og på Utøya forteller meg at min egen og vår felles taushet gjør oss alle til medskyldige.

roderick.ornner@btinternet.com